

2017 -09- 19

Wpłyneło dnia

Anna Barbara Sanecka

Streszczenie rozprawy doktorskiej

*Działalność pomocowa wrocławskich Kościołów chrześcijańskich
na rzecz osób w podeszłym wieku.
Studium teologiczno-socjalne.*

Rozprawa *Działalność pomocowa wrocławskich Kościołów chrześcijańskich na rzecz osób w podeszłym wieku. Studium teologiczno – socjalne*, to interdyscyplinarna praca łącząca teologię praktyczną, gerontologię i pracę socjalną. Jej głównym założeniem było zbadanie, czy i w jaki sposób wspólnoty chrześcijańskie z terenu Wrocławia wspierają ludzi starych.

Ze względu na interdyscyplinarny charakter dysertacji, została ona podzielona na sześć tematycznie odrębnych rozdziałów. Pięć pierwszych rozdziałów pracy podejmuje bardzo szerokie zagadnienia z obszaru wspomnianych już dziedzin – gerontologii, teologii biblijnej i praktycznej oraz pracy socjalnej. Szósty prezentuje wyniki badań jakościowych we wrocławskich Kościołach przeprowadzone przez autorkę.

Rozdział pierwszy obejmuje wyjaśnienie powodu podjęcia badań w obszarze działań pomocowych na rzecz seniorów oraz przedstawia literaturę przedmiotu z zakresu gerontologii, teologii starości i pomocy społecznej seniorom. Zaprezentowano przegląd nielicznego polskiego piśmiennictwa z zakresu pomocy społecznej oraz obszernej literatury gerontologicznej obejmującej zagadnienia zdrowotne, psychologiczne i społeczne odnoszące się do starości, stwierdzając jednocześnie brak holistycznego ujęcia problematyki starości. Skonstatowano także, że niemal nie występują naukowe publikacje z zakresu teologii starości. W rozdziale pierwszym zaprezentowano też dwuetapową metodologię planowanych badań. Na etap pierwszy złożyła się analiza tekstu dokumentów poszczególnych Kościołów, natomiast na drugi – wywiady swobodne z przedstawicielami najwyższej lokalnej hierarchii badanych wspólnot chrześcijańskich, połączone z metodą kuli śnieżnej, w przypadku, gdy pierwszy rozmówca wskazał jeszcze inne osoby zajmujące się w Kościele działaniami na rzecz seniorów.

Rozdział drugi poświęcony jest starości i jej fizycznym, psychicznym i społecznym aspektom. Główny nacisk położony został na społeczne funkcjonowanie osób w podeszłym wieku, a poruszone zagadnienia objęły m.in. kwestie społecznego postrzegania starości i ludzi starych, stereotypowego myślenia o starości czy wynikającego z niego „ageizmu”. Poruszono także zagadnienie potrzeb – często niezaspokojonych – społecznych seniorów, takich jak opieka i wsparcie. Zwrócono uwagę na częste przypadki samotności i osamotnienia osób w podeszłym wieku, ich wykluczenie społeczne oraz „gettoizację” aktywizacji seniorów. Omówiono ostatnie stadium rozwoju psychospołecznego E. H. Eriksona, a także znaczenie wiary i religii oraz wspólnot religijnych w życiu ludzi starych.

W rozdziale trzecim przedstawiono biblijne obrazy starości obecne w Starym i Nowym Testamencie. Wskazano też na zmianę postrzegania tego okresu życia na kartach Pisma Świętego ze starotestamentowego obrazu bogatych mądrością przywódców rodów do wymagających opieki nowotestamentowych „wdów”. W rozdziale tym przeanalizowano także biblijne wskazania dotyczące stosunku do osób starszych, znów z wyraźnym rozróżnieniem na zalecenia Starego Testamentu, który domaga się czci i szacunku dla osób starych i Nowy Testament, zgodnie z którym od chrześcijan oczekuje się wsparcia i opieki w stosunku do seniorów.

W rozdziale czwartym zaprezentowano historię działań pomocowych na rzecz m.in. seniorów prowadzonych przez Kościół, ale także państwo i organizacje pozarządowe. Przedstawiono wybrane inicjatywy dobrotczynne od czasów starożytnych aż do XX wieku, akcentując zmieniającą się rolę Kościoła w działalności charytatywnej na przestrzeni wieków.

Na rozdział piąty złożyły się dwa zagadnienia:

1. Nauka i wskazania poszczególnych Kościołów odnośnie do pomocy osobom w podeszłym wieku. Badaniem objęto m. in oficjalne dokumenty Kościołów jak Katechizm Kościoła Katolickiego, czy encykliki papieży, statuty regulujące działalność specjalnych jednostek charytatywnych działających w badanych Kościołach oraz oświadczenia Kościołów dotyczące ich stanowisk w kwestii osób ubogich czy starych. Analizie poddano także zawartość stron internetowych poszczególnych Kościołów oraz krajowych i międzynarodowych aliansów Kościołów. W kilku wypadkach sięgnieto też do stanowisk hierarchów i duchownych - zarówno polskich, jak i zagranicznych – prezentowanych Kościołów oraz pism innych osób znaczących z punktu widzenia doktryny przedstawionych wspólnot.

2. Polskie przepisy prawne włączające Kościoły w działalność pomocową na rzecz osób w podeszłym wieku. W ramach badania przepisów prawnych przeanalizowano wszystkie Ustawy regulujące stosunek państwa polskiego do poszczególnych Kościołów, a także Ustawy o pomocy społecznej, o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, o działalności leczniczej, o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

Szósty rozdział to prezentacja badań własnych autorki przeprowadzonych we Wrocławskich Kościołach chrześcijańskich. Badaniem objęto 17 wspólnot chrześcijańskich, w których przeprowadzono wywiady swobodne z przedstawicielami struktur zarządzających działalnością pomocową lub wskazanymi przez nich osobami za tę działalność odpowiedzialnymi. Badania objęły następujące Kościoły: Kościół Rzymskokatolicki, Kościół Greckokatolicki, Kościół Polskokatolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Metodystyczny, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, Kościół Zielonoświątkowy, Kościół Wolnych Chrześcijan, Kościół Boży w Chrystusie, Centrum Chrześcijańskie „Kanaan”, Kościół Chrześcijan Dnia Sobotniego, Wspólnotę Chrześcijańską „Wrocław dla Jezusa”, Wspólnotę Kościołów Chrystusowych, Kościół Ewangeliczny „Misja Łaski” oraz Ewangeliczny Kościół Reformowany. Celem badań było zweryfikowanie hipotezy badawczej, że działalność opiekuńczo-pomocowa na rzecz seniorów, jako wynikająca z nauczania Biblii, jest obszarem zainteresowania Kościołów chrześcijańskich i znajduje się w obszarze ich oficjalnej działalności. Miały też wskazać obszary i sposoby prowadzenia tej działalności oraz pozwolić określić źródła nauczania i wskazania do podejmowania tego typu aktywności.

Wśród tematów poruszonych w wywiadach znalazły się między innymi:

- obecność osób starszych w konkretnej wspólnotie chrześcijańskiej
- wiedza na temat potrzeb osób w podeszłym wieku
- podejmowane przez Kościół działania pomocowe na rzecz ludzi starszych
- zakres i sposoby udzielania seniorom pomocy i wsparcia

Z przeprowadzonych badań wynikają następujące wnioski:

- większość wrocławskich Kościołów chrześcijańskich prowadzi jakieś działania na rzecz seniorów i okazuje im jakiegoś rodzaju pomoc (materialną lub duchową lub organizacyjną).

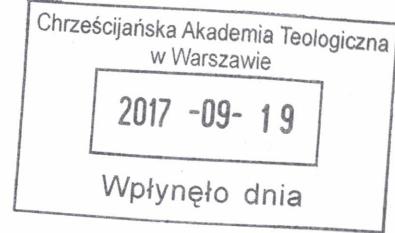
Oznacza to, że kontynuują historyczną działalność charytatywną oraz zachowują i realizują nauczanie Chrystusa, a także przepisy prawa państwowego i własne wewnętrzne wskazania dotyczące pomocy osobom starszym.

- Kościoły w większości podążają za nauczaniem Nowego, a nie Starego Testamentu, co w kontekście stosunku do osób w podeszłym wieku oznacza raczej pomoc i wsparcie niż cześć i szacunek.
- Działalność pomocowa Kościołów bardzo rzadko adresowana jest do konkretnych grup wiekowych (poza dziećmi i młodzieżą) i nie opiera się o pogłębioną znajomość potrzeb ludzi starych. Działalność aktywizująca natomiast – przeciwnie – rzadko integruje seniorów z młodszymi pokoleniami i ostatecznie prowadzi do ich „gettoizacji”.
- Przedstawiciele większości Kościołów nie znają obszarów działalności na rzecz seniorów prowadzonej przez inne Kościoły. *De facto* – nominalnie funkcjonuje na terenie Wrocławia Ekumeniczna Stacja Opieki – nie jest prowadzona także żadna wspólna, ekumeniczna działalność pomocowa adresowana do ludzi w podeszłym wieku. Międzykulturowa Akademia Trzeciego Wieku działająca przy Ewangelikalnej Wyższej Szkole Teologicznej jest wprawdzie działalnością z założenia ekumeniczną, jednak ograniczoną do środowisk protestanckich.

Podsumowując, Kościoły chrześcijańskie, mimo, że świadczą pewną działalność pomocową na rzecz seniorów, nie są zainteresowane potrzebami osób starszych, działając intuicyjnie i traktując osoby w podeszłym wieku w sposób przedmiotowy i protekcyjny, wypowiadając się i działając w ich imieniu, podobnie jak czynią to inne podmioty. Niestety – z powodu pewnych trudności logistycznych – także autorka niniejszej pracy nie dopuściła seniorów do głosu i nie pozwoliła im na wyrażenie swoich potrzeb czy oczekiwaniń.

Słowa kluczowe: ludzie w podeszłym wieku, starość, działania pomocowe na rzecz seniorów, pomoc, Kościoły chrześcijańskie, teologia starości, duszpasterstwo seniorów, wspólnota religijna, przykazanie, wsparcie, obowiązek.

Anna Barbara Sanecka

Summary of the dissertation

Social support of Wrocław's Christian Churches towards elderly people. A theological-social study

The dissertation *Social support of Wrocław's Christian Churches towards elderly people. A theological-social study* is a multidisciplinary work on the field of practical theology, gerontology and social work. It was aimed to study the assistance and charity provided by Christian Churches towards old people in the area of Wrocław.

Regarding its multidisciplinary nature, the dissertation is divided into several thematic parts – chapters. First five of them present wide scope of mentioned above fields – gerontology, biblical and practical theology and social work. The sixth chapter is devoted to present author's qualitative researches held in Christian Churches in Wrocław.

The first chapter presents the reason of planning the research work on this subject as well as the literature on the topic of ageing, old age, social service for elderly people and ministry with senior citizens. Wide range of Polish publications on gerontology, psychical and social aspects of old age is analysed as well as rather rare studies on social service and theology of old age and ageing. It describes the methodology of planned researches. They were supposed to be done in two stages – the first stage using the method of analysing documents and statements of different Churches and the second one using the method of unstructured interview with Churches' representatives combined with the snowball sampling if during the first interview any other person was pointed out as one working with/for elderly people.

The second chapter is devoted to the old age and its physical, psychical and social aspects. It mainly describes the social side of ageing including subjects such as social perceiving of old age and elderly people, stereotypes of old age and "ageism" as a result of them. The subject of seniors' social needs which are often unfulfilled is raised as well. In the second chapter the social exclusion as well as loneliness and so called "ghettoization" of seniors' activity is investigated.

The chapter is also focused on E. H. Erikson's last phase of human psychosocial development and the role of faith, religion and religious community in old persons' life.

The third chapter presents the biblical images of old age and is divided into three parts – old age in the Old Testament, old age in New Testament and biblical recommendations regarding the attitude towards old people. It clearly shows that the images of old age in Old Testament are very different from the ones in New Testament. The Old Testament shows old people as wise patriarchs while the New Testament presents the images of "widows" badly demanding help and support. The same differences can be noticed among biblical recommendations regarding the attitude towards seniors – these are honour and respect in Old Testament and support and care in New Testament.

The fourth chapter refers to the history of social service and caregiving. It presents both Churches and states/NGO's charity activities. It is devoted to the history of social service in general and towards elderly people particularly,

The fifth chapter refers to two subjects:

1. The teaching as well as rules and regulations of particular Churches concerning charity work and supporting elderly people. Different official documents such as Catechism of the Catholic Church, encyclicals of popes, charters of different charity units of particular Churches and official statements of them regarding poor or elderly people are investigated. The internet websites of Churches as well as – in some cases – the works of theologians or other authors important for particular Church doctrine are studied.

2. Polish law regulations considering the Churches involvements in the field of caregiving for seniors. The Social Service Act, Guarantee of Conscience's and Confession's Freedom Act, Act of Public Good Activity and Volunteering as well as different acts regulating relationships between particular Churches and the state are analysed and presented.

The sixth chapter presents author's own researches held in Wroclaw Christian Churches. The researches were held in 17 Christian communities – one Orthodox, three Catholics and several Protestants Churches using the methodology of nondirective interviews. The people in charge of charity work or seniors support were interviewed. The fundamental aim of the research is to investigate whether the Christian churches follow the biblical teaching about old age and the

supporting attitude towards elderly people. And if so, in which ways and fields they do support seniors.

Among subjects raised in the interviews are the following:

- Presence of elderly people in the particular Church community
- Awareness of seniors' needs
- Churches' activities in order to help or support of elderly people
- Fields and ways of supporting old people.

The researches have resulted into the succeeding conclusions:

- Most of Wroclaw Christian Churches hold at least some activity towards elderly people and give them some kind of help (sometimes material, sometimes spiritual or organizational one) continuing historical Christian charity and following Christ's teaching as well as state law and their own regulations regarding care giving for seniors.
- In their majority, Churches keep to the New Testament teaching about old age that means rather help and support than respect and honour.
- Churches charity work is very rarely aimed directly to the seniors (or any other age group besides children and youngsters) and it is not based on profound knowledge of real seniors needs. In opposition, most of the activating actions separate seniors from the social environment and lead them to their so called "ghettoization".
- In majority, the representatives of the Churches do not know other Churches activity towards seniors and there is no any common, ecumenical charity work in this field. Although the Ecumenical Medical Care Station exists in Wroclaw, its work is just nominally ecumenical. And the Multicultural Academy of the Third Age organised by Evangelical School of Theology was meant to be ecumenical, but in fact it is limited to protestant community.

Generally, the Christian churches, notwithstanding they provide some charity and social service for old people, are not really interested in seniors' needs and they treat elderly people in a paternalistic way, speaking and acting in their name, just like almost all others public bodies. For some logistic reasons the author of this work herself did not give seniors the chance to express their needs or expectations either.

Keywords: elderly people, old age, charity work towards old people, help, Christian Churches, religious community, Commandments, support, obligation.

Larhe